

19. ЦДІА. – 1881. – Ф.1191. – Оп.1. – Спр.312.

20. Отчет и речь, читанные на годичном акте в университете св. Владимира 17 января 1895 года. – К.: Типография императорского университета Св. Владимира, 1895. – 73 с.

Нарадько А.В. Благотворительная деятельность еврейской общины в Украине второй половины XIX века. Статья посвящена освещению проблем благотворительной деятельности еврейской общины в Украине второй половины XIX ст. в области образования и медицинской помощи. Рассмотрены особенности предоставления еврейской сословной благотворительной помощи, причины ее возникновения и активизации в этот период.

Ключевые слова: благотворительность, еврейская община, образование, медицина.

Naradko A.V. Charity of the Jewish Community in Ukraine in the Second Half of the Nineteenth Century
The article is devoted problems of charity Jewish community in Ukraine in the second half of XIX century. in education and health care. Analyzed the peculiarities of of the estate of the Jewish charity, the cause and intensification during this period.

Keywords: charity, the Jewish community, education, medicine.

УДК: 061.22:394.2(477.73)"18/19"

С. В. Мицик

РОЛЬ «ПРОСВІТИ» У ФОРМУВАННІ СВЯТКОВОЇ КУЛЬТУРИ МИКОЛАЇВЩИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті йдеться про святкову культуру Миколаївщини кінця ХІХ – початку ХХ ст., зокрема акцентується увага на діяльності Миколаївської «Просвіти», яка вплинула на розвиток святкової культури як Миколаївщини, так і всієї Південної України. Автор наводить приклади культурно-мистецьких і просвітницьких заходів, що стали рушійною силою громадської діяльності просвітян.

Ключові слова: товариство, національно-демократичний рух, свято, вечір відпочинку, вечір танців, літературні та музичні вечори, вистава, театралізована вистава-концерт, концерт, п'єса, народне гуляння.

В кінці ХІХ – на початку ХХ ст. по всій Україні активізується національно-демократичний рух за відродження української мови, літератури, культури і мистецтва, посилюються спроби подолати безграмотність серед непривілейованого населення. В цій справі на допомогу приходить свято як могутній інструмент ідеологічного впливу на людину, її свідомість.

Найхарактерніші культурно-освітні ідеї того часу акумулювали в своїй соціально-громадській діяльності національно зорієнтовані просвітницькі організації та об'єднання, які мали на меті сприяння розвитку народної освіти, свободі літературного слова, поширення національної ідеї та формування національної свідомості. Для досягнення поставленої мети використовували різні форми організації та впливу на людину, але провідне місце займала лекційна, концертна діяльність, організація літературних та музичних вечорів, проведення свят та народних гулянь. Вивчення цього досвіду, безсумнівно, має важливе практичне значення для сучасного суспільства і зумовлює актуальність теми статті.

Об'єктом дослідження є святкова культура Миколаївщини кінця ХІХ – початку ХХ ст., а предметом – роль Миколаївського товариства «Просвіта» у формуванні святкової культури Миколаївщини кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Питання святкової культури Миколаївщини кінця ХІХ - початку ХХ ст. не було раніше предметом ґрунтовного наукового вивчення. На сьогодні існує чимало досліджень та наукових статей, які лише торкаються питання свят та обрядів Миколаївщини кінця ХІХ - початку ХХ ст. Опосередковано торкалась проблеми організації свят в контексті національно-культурного відродження Миколаївщини кінця ХІХ – початку ХХ ст. дослідник О.М.Караульна. В рамках вивчення розвитку хорового мистецтва Миколаївщини кінця ХVІІІ – початку ХХ ст. автори монографії М.М. Шитюк, О.М. Петренко та Н.Є. Крижановська згадують лише концерти хорових колективів та музичні свята. Також існує чимало праць, автори яких аналізують окремі аспекти діяльності Миколаївського товариства «Просвіта». Так, Т.В. Березовська розглядає діяльність Миколаївської «Просвіти» в контексті історії роду Аркасів. В дисертаційному дослідженні Н.Є. Крижановської діяльність «Просвіти» розглядається в контексті розвитку хорового мистецтва Миколаївщини тощо. Таким чином, жоден із дослідників не аналізує роль цього товариства у формуванні святкової культури Миколаївщини.

Враховуючи вищезазначене, основна мета даної статті - проаналізувати роль Миколаївського товариства «Просвіта» у формуванні святкової культури Миколаївщини кінця ХІХ – початку ХХ ст.

В кінці ХІХ - на початку ХХ ст. на території Миколаєва існувало чимало громадських організацій, товариств, аматорських об'єднань, які займалися концертною діяльністю, організацією свят, народних гулянь. Серед них слід відзначити такі: Товариство піклування про народну тверезість, Миколаївська громадська бібліотека, Комітет народних читань, Миколаївське міське зібрання, Відділення Імператорського Російського музичного товариства, Товариство садівництва тощо. Кожне товариство, організуючи ті чи інші святкові

заходи, ставило за мету вирішення конкретних завдань. Так, наприклад ліквідація безграмотності, популяризація книги, творчість літературних та музичних митців – мета діяльності Миколаївської громадської бібліотеки та Комітету народних читань; ліквідація пияцтва – Товариства піклування про народну тверезість тощо. Багато благодійних товариств організовували концерти, музичні вечори, народні гуляння з метою збирання коштів на утримання лікарень, сиротинців, притулків та ін. Наприклад, Товариство допомоги родинам нижчих чинів, яких призвали на військову службу у 1914 р. заробило від показу вистав, концертів, вечорів відпочинку 1993 крб. 12 коп., що склало 2,5 відсотки від усього прибутку за 1914 р. [1, с. 88].

Помітну роль у формуванні святкової культури Миколаївщини кінця XIX – початку XX ст. відіграла Миколаївська «Просвіта», яка шляхом організації різноманітних культурно-масових заходів прагнула активізувати суспільну активність, ставила за мету виховання українського патріотизму, національної гідності та національної свідомості.

Створенню Миколаївської «Просвіти» передували так звані «український любительський гурток», який діяв у 1906 р. і прагнув сприяти піднесенню національної свідомості українського населення у Миколаєві. [6, с.166]. Свою діяльність гурток спрямував на організацію постановок драматичних вистав. Отримати дозвіл на проведення заходів членам гуртка вдалося завдяки допомозі визначних громадських діячів-українців. Так, перша вистава гуртка відбулася 15 жовтня 1906 р. в залі Товариства тверезості [6, с.166]. Актори-аматори (Турков, Степаненко, Ришкевич) під керівництвом Литвина й Петушенка з великим успіхом поставили виставу Б. Грінченка «На громадській роботі» [6, с.166].

На початку 1907 р. з ініціативи громадського діяча, історика, композитора, етнографа М.М. Аркаса в Миколаєві відкривається культурно-просвітне товариство «Просвіта» [23, арк.12]. До складу товариства увійшли відомі громадські та культурні діячі Миколаєва: відомий юрист, перший директор міського природничо-історичного музею Миколаєва С.І. Гайдученко; художник та художній критик Є.М. Маковський та ін. [3, с.54].

Про відкриття нового товариства одразу заговорили кореспонденти на шпальтах миколаївських газет «Утренний курьер» [4, с.2], «Николаевская газета» [9, с.3].

Основна мета Просвіти визначена у Статуті товариства, затвердженого міським головою 16 лютого 1907 р.[8, с.1]: «Товариство має на меті допомогти розвоєві української культури і перш за все просвіті українського народу його рідною мовою, працюючи у м. Миколаєві» [12, арк. 172]. Для досягнення поставленої мети просвітяни поряд з широкою просвітницькою діяльністю (видання книжок, журналів, часописів українською мовою; організація власних музеїв, читалень, книгарень) найважливішим способом впливу на формування суспільних настроїв вбачали в організації публічних лекцій, постановці спектаклів, проведенні літературно-музичних вечорів та концертів, організації народних гулянь». [12, арк.172]. Ще однією формою діяльності Просвіти стало вивчення і збереження національних традицій і свят українського народу.

У складі «Просвіти» створено 4 відділи: літературно-науковий; артистично-музичний; книгарньо-книгозбірний; господарський.

Діяльність Товариства головним чином полягала в «урядженні літературно-музичних вечірок, вистав, відчитів і лекцій, на яких перебувало велике число української і других націй людності» [7, с.11]. Найбільша активність Просвіти припадає на 1907-1908 рр., коли керував нею М.М. Аркас.

Організацією концертів, вечорів, вистав, публічних лекцій займалися два відділи товариства: літературно-науковий (завідувач М.М. Аркас) та артистично-музичний (завідувач Б.С. Кузнєцов) які керувалися наказами Товариства, укладеними ще у 1907 р.

У «Справозданні Українського товариства «Просвіта» у Миколаєві на 1 січня 1909 р.» зазначається, що «вистави і літературно-музичні вечори є надто корисними для мети Товариства, які, збуджуючи самосвідомість у присутніх, є засобом згуртування співчуваючих нашими справами...» [7, с.12].

Так, з метою створення святкової атмосфери для жителів Миколаєва «Просвіта» використовувала найрізноманітніші форми та заходи: традиційні свята, «Вечори українських колядок», літературно-музичні вечори та ранки, концерти, вистави, лекції, показ опери, драми, комедії.

Вбачаючи велику користь у культурному збагаченні населення Миколаєва від влаштування вистав та літературно-музичних вечорів й ранків, «Просвіта» утворила артистичний відділ, який і піклувався організацією та проведенням подібних заходів, про проведення яких ми дізнаємося зі сторінок Миколаївської газети «Утренний курьер»[11, с.3].

З «Промови на роковини «Просвіти» ми дізнаємося, що подібні вечори влаштовувалися щосуботи і привертати увагу широкої публіки до діяльності товариства. Заходи сприяли вихованню естетичних смаків, розвитку музичної культури серед населення міста, мали чималий вплив на глядачів і слухачів. Невдовзі лідери товариства могли зазначити: результатом цих заходів стало те, що «не стрічаються люди, які б соромилися нашої рідної мови, а навпаки соромно робиться тим, хто її не знає і хто нехтував нею досі» [21, арк.11].

Організація «Просвітою» культурницьких заходів торкнулась і жителів сільської місцевості Миколаївщини. Люди з різних сіл приїжджали у місто, щоб бути присутніми на вечорах, концертах, народних гуляннях. Повертались вони додому «зачаровані і задоволені» [22, арк.12].

До речі, організація подібних заходів була для «Просвіти» ще й одним з основних засобів отримання коштів для подальшої діяльності, тому організатори не шкодували зусиль: запрошували режисерів, помічника хорового керівника тощо. Так, у 1908 р. відділом було здійснено постановку другої дії опери «Катерина» М. Аркаса та опери «Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського. Вистави пройшли з великим успіхом, через що організатори вирішили поставити їх на Великодні свята у м. Херсоні [7, с.15].

Лише 1908 року Товариством було організовано та проведено 47 літературно-музичних вечорів [7, с.16] На цих вечорах окрім декламації і співів, дуетів, соло, тріо і хору виставлено було 3 опери, 4 драми, 8 комедій і 13 жартів, а разом - 28 п'єс українських та російських драматургів з українськими перекладами. [7, с.17].

Окрім цих «звичайних» вечорів Рада Товариства у 1907 р. скористалась приїздом у Миколаїв артиста Імператорської опери, колишнього миколаївця Г.О. Морського, який дав сольний концерт у помешканні Товариства і справив «надзвичайне враження на слухачів», які мали можливість долучитись до класичного мистецтва [22, арк.12].

Миколаївська «Просвіта» активно розвивала аматорську художню самодіяльність серед жителів Миколаєва. З перших днів існування Товариства при ньому створились вокальна трупа, хори, драматичний гурток. З часом при товаристві існувало вже три хори: чоловічий, жіночий та змішаний [10, с. 63], які брали активну участь у концертах та святах, про що свідчать чисельні афіші тогочасних концертів, літературно-музичних та членських сімейних вечорів, вистав, музично-театральних спектаклів, опер та Шевченківських свят [10, с.63].

Велике значення приділялося пропаганді українського фольклору та народних пісень. Докладний репертуар до нас не дійшов, але відомо, наприклад, що 8 січня 1908 р. хор Товариства під керівництвом Армаша П.Ф. виконав чумацьку пісню «Ой, що ж то за ворон» і «Коломийку» [6., с.168]. 9 і 10 липня 1911р. в приміщенні Миколаївської «Просвіти» виступив український народний співак-бандурист, сліпець Петро Ткаченко [6, с.168]. Члени Товариства брали активну участь в обрядовій дії «Ніч на Івана Купала» [6, с.168].

Музичні й драматичні колективи «Просвіти» здійснювали постановки творів, що були класикою української оперної й драматичної сцени. Серед них опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Наталка Полтавка» М. Лисенка; п'єси «Шельменко-Денщик» Г. Квітки-Основ'яненка, «Наймичка», «Мартин Боруля» «Сто тисяч», І. Карпенка-Карого, «Зимовий вечір» М.Старицького та інші. Ставилися й жартівливі п'єси розважального характеру, наприклад «Ведмідь» А. Чехова.

У звіті Товариства за 1908 р. зазначено, що «Просвіта» утримує постійних платних режисерів і помічника керівника хору [6, с.169].

Однією з найвагоміших святкових традицій «Просвіти» стала організація та проведення заходів щодо вшанування великого поета Т.Г. Шевченка. Пам'ять про Кобзаря посіла почесне місце у культурно-масовій та святковій діяльності «Просвіти». Навіть свою діяльність Товариство розпочало 25 лютого 1907 р. з поминальної панахиди за Т.Г. Шевченка, яка відбулася в Купецькому соборі [5, с.1]. Після панахиди в залі Російського технічного товариства відбулося урочисте засідання, на якому були присутні більше 150 осіб. Засідання проходило під керівництвом М.М. Аркаса, який російською мовою зробив історичний нарис культури українського народу. Свою промову Аркас закінчив віршем Шевченка «Учітеся, брати мої...». Промова М. Аркаса була сприйнята бурхливими оплесками [5, с.1].

«Шевченківські свята» або «Тарасові свята», що проводилися Товариством, щорічно перетворювалися на феєричні дії, ставали справжнім святом для мешканців міста Миколаєва. До проведення заходів вшанування поета керівництво Товариства ставилося з особливою відповідальністю. В програмах заходів, присвячених пам'яті Т.Г. Шевченка брали участь різні хорові колективи, які виконували твори, написані на вірші Кобзаря: «Реве та стогне Дніпр широкий», «Заповіт», сцени з опери «Катерина» М. Аркаса тощо [13, арк.14].

Взагалі, першим святом у творчій діяльності «Просвіти», стало вшанування 46-ої річниці з дня смерті Т.Г. Шевченка. Захід відбувся 18 березня 1907 р в театрі Шефера [14, арк.1].

У програмі свята М. Кремньов прочитав реферат про життя і творчість Т.Г. Шевченка, змішаний хор з оркестром під керівництвом Г. Манілова виконали кантату на слова Шевченка та музику М. Лисенка «Б'ють пороги», далі було прочитано уривок з поеми поета «До мертвих і живих» Г. Ріжкевичем; М. Каширина виконала твір на слова Шевченка, музику М. Лисенка «Нащо мені чорні брови»; В. Новаковський виконав твір на музику М. Лисенка «Гетьмани, гетьмани» з поеми Шевченка «Гайдамаки». Першу частину свята було закінчено народною піснею «Ой, на горі василечки» у виконанні змішаного хору під керівництвом Г. Манілова. У II частині заходу було показано 2-у дію опери М. Аркаса «Катерина» за однойменною поемою Т.Г. Шевченка. У третій частині свята глядачеві була представлена 3-я дія з драми М. Кропивницького «Невольник» за поемою Т. Шевченка. Апофеозом свята була постановка художником Ю.М. Маковським живої картини «Вшанування і квітання поета» під «Заповіт» Шевченка у виконанні чоловічого хору. Завершив свято змішаний хор з 120 чоловік під супровід оркестру 7-го Донського козачого полку. У антрактах оркестр під керівництвом Г.Ф. Манілова виконав увертюру з опери «Катерина» М.Аркаса, «Українську фантазію» Рейнбольда, «Українські відгуки», «Елегію» Г.Ф. Манілова [17, арк.21].

Захід одразу поставив «Просвіту» в очак суспільства «на таку висоту, яку повинна зайняти така інституція, з такою метою і напрямком, як наша». Таку рецензію Шевченківського свята була надано у «Промові на роковини «Просвіти», яка була прочитана 22 лютого 1908 р. [23, арк.10].

Подібні заходи влаштовувалися «Просвітою» щорічно, тим самим відбувалась популяризація творчості Т.Г. Шевченка, прищеплювалась любов до його творчості та формувалась національна свідомість миколаївців

Вивчаючи та аналізуючи афіші й програмки заходів Товариства, бачимо, що просвітяни приділяли особливу увагу вшануванню видатних постатей української культури. Так, наприклад 25 серпня 1907 р. був проведений членський сімейний літературно-музичний вечір, присвячений 138-річчю з дня народження українського письменника І.П. Котляревського [15, арк.5]. Під час заходу, був прочитаний реферат «Про життя та творчість першого українського письменника І.П. Котляревського з приводу 138 роковини до дня його народження». Також, були виконані фрагменти з опери «Наталка-Полтавка». 28 серпня 1908 р. просві-

тяни вшановували пам'ять Л.М. Толстого, відзначаючи його 80-річний ювілей [6, с.169]. Захід проходив в залі Міського зібрання. Микола Аркас спеціально для урочистого засідання написав слова й музику «Слави»: «Всесвітній учителю» й «Великий старче». Але святкова комісія не допустила її виконання українською мовою [6, с.169]. Довелось обмежитися привітальною телеграмою такого змісту: «Великий Учителю! Сонце правди і любові! Українське товариство «Просвіта» у Миколаєві цим листом своїм просить прийняти його глибоке вшанування з щасливим днем 80-х роковин того, хто увесь довгий вік свій віддав високій праці на користь братів своїх, хто завше стояв оборонцем покровджених. Ображені у своєму національному почутті відносинами місцевої комісії по вшануванню цього великого вселюдського свята, ми не мали можливості брати участь у прилюдному святкуванні, через що і шлемо Вам наші щирі бажання ще на довгі, довгі роки щасливого життя і сили своїм натхненням словом сіяти правду, любов і щастя серед людей і збуджувати її у тих, хто не має ще бога у собі самому» [6, с.170].

Аналізуючи афіші та програми заходів «Просвіти», слід відзначити, що репертуар вечорів відпочинку, свят, концертів та народних гулянь складався переважно з творів українських митців: М. Лисенка, М. Кропивницького, Лесі Українки, Л. Глібова, Є. Гребінки, В. Заремби, М. Старицького, Б. Грінченка, Г. Квітки-Основ'яненка, С. Гулака-Артемівського та інших. Але все ж таки червоною стрічкою у багатьох заходах проходить творчість Т.Г. Шевченка та засновника Товариства – М. Аркаса.

З метою виховання народних мас на кращих зразках національної народної культури, Просвіта організувала та проводила народні свята. Подібне свято відбулося у 1909 році на території саду тверезості № 2, під назвою «Липневий вечір на Україні». Це була театралізована літературно-музична вистава з показом сцен українського побутового життя, фрагментів з драматичних творів, з народними піснями, танцями та обрядами в постановці артиста О.І. Микитенка [2, с.87].

9 липня 1909 р. Просвітяни отримали дозвіл Миколаївського градоначальника на проведення народно-го гуляння, присвяченого 100-річчю від дня народження М.В. Гоголя. Захід було дозволено провести на місцевому бульварі [16, арк.97]. В дозволі було зазначено, що зібрані кошти надійдуть на влаштування стипендій для бідних учнів загальноосвітніх навчальних закладів Миколаєва [16, арк.97].

19 липня 1909 р. в м. Миколаєві проведено Просвітою «Сорочинський ярмарок». Програма заходу була цікавою, різноманітною, насиченою різними яскравими епізодами та народними діями. Був зведений імпровізований український хутір, влаштована ярмаркова площа з возами, з розпродажем українських кустарних виробів. Велась торгівля овочами, картоплею, борошном, зерном, крашанками, пирогами, кавунами, квасом. На ярмарковій площі виступали лірники, кобзарі, бандуристи. Була встановлена корчма, в якій подавали українські страви. Для організації виставок багато експонатів було випирано з Полтавського земського музею. В окремому павільйоні було встановлено і бюст М.В. Гоголя, біля якого виступав хор. Під час гулянь організовувалися театралізовані дії, наприклад, театралізація повернення жінок повз ярмарку додому з косами, серпами, вінками, піснями, музиками і танцями. Під час дійства по бульвару прослідували вози, на яких сиділи жінки в українському вбранні. Наступна театралізація – проїзд весільного потягу з молодими, боярами, музикою і весільними піснями. На влаштованому українському хуторі дівчата з парубками зібрались на вигоні з жартами та співами. Протягом всього гуляння грали 2 оркестри музики, при чому більша частина програми складалася з фрагментів українських п'єс. Плата за вхід складала: 25 коп. з дорослого та 15 коп. з дітей та учнів [20, арк.31]. Одним словом, центральний бульвар перетворився у справжній Сорочинець.

Отже, Миколаївське товариство «Просвіта», своєю активною діяльністю мало значний вплив на формування святкової культури Миколаївщини на початку ХХ ст. Передовсім, цей вплив полягав в тому, що до організації та проведення святкових заходів заохочувалися широкі верстви місцевої інтелігенції, самі ж заходи адресувалися різним верствам населення. Завдячуючи товариству «Просвіта» миколаївська святкова культура набувала українського національного забарвлення, що сприяло піднесенню інтересу до українських традицій, різних проявів національної культури та мистецтва серед поліетнічного та зрусифікованого населення південноукраїнського регіону. Діяльність «Просвіти» – це лише одна з яскравих сторінок в розмаїтій історії формування святкової культури Миколаївщини, що ще потребує детального ґрунтовного дослідження.

Джерела та література

1. Гузенко, Ю. І. Становлення і діяльність громадських благодійних об'єднань на Півдні України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. (на матеріалах Херсонської губернії) / Ю. І. Гузенко. – Миколаїв: Іліон, 2006. – 232 с.
2. Караульна, О. М. Південь України кінця ХІХ - початку ХХ століття в контексті українського культурно-національного відродження : дис. на здоб. наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / О. М. Караульна ; Київ. нац. ун-т культ. — К., 2005. — 200 с.
3. Ковалева, О. Ф. Очерки истории культуры Южного Прибужья : (от истоков до начала XX века) / О. Ф. Ковалева, В. П. Чистов. — Николаев: Тетра, 2001. — Кн. 1 : Из прошлого культурной жизни на Николаевщине. — 239 с.
4. Кондрашов, В. Ф. Діяльність Миколаївської «Просвіти» у 1907–1909 рр. / В. Ф. Кондрашов // Доповіді та повідомлення І Миколаївської обласної краєзнавчої конференції. — Миколаїв, 1996. — С. 54.
5. Миколаївське Українське Товариство «Просвіта» // Николаевская газета. — 1907. — 24 февр. — С. 1.
6. Общество «Просвіта» // Николаевская газета. — 1907. — 27 февр. — С. 3.
7. Справоздання Українського Товариства «Просвіта» у Миколаєві на 1 січня 1909 р. // ДАМО, ф. 206, оп. 1, спр. 10, арк. 12.
8. Статут українського товариства «Просвіта» у Миколаєві = Устав украинского общества «Просвіта» в Николаеве. — Николаев : Рус. паровая типолитогр., 1907. — [8], [8] с.
9. Утренний курьер. — 1907. — 28 февр. — С. 3.

10. Шитюк, М. Хорове мистецтво Миколаївщини кінець XVIII – початок XX ст. / М. Шитюк, О. Петренко, Н. Крижанівська. – Миколаїв : Вид-во П. П. Шамрай, 2010. – 156 с.
11. Утренний курьер. — 1907. — 25 сент. — С. 3.
12. ДАМО, ф. 206, оп. 1, спр. 6.
13. ДАМО, ф. 206, оп.1, спр. 38.
14. ДАМО, ф. 206, оп.1, спр. 7.
15. ДАМО, ф. 206, оп.1, спр. 7.
16. ДАМО, ф. 206, оп.1, спр. 10.
17. ДАМО, ф. 206, оп.2, спр. 1.
18. ДАМО, ф. 206, оп.2, спр. 1.
19. ДАМО, ф. 206, оп.2, спр. 1.
20. ДАМО, ф. 206, оп.2, спр. 1.
21. ДАМО, ф. 206, оп.2, спр. 3.
22. ДАМО, ф. 206, оп.2, спр. 3.
23. ДАМО, ф. 229, оп.3, спр. 32.

Мицик С.В. Роль «Просвіты» в формуванні праздничної культури Николаєвщини кінця XIX – початку XX століття

В статті автор розкриває історію праздничної культури Николаєвщини кінця XIX – початку XX в. і акцентує увагу на діяльності николаєвської організації «Просвіта», яка, вирішуючи національно-громадянську проблему николаєвського населення, зробила свій внесок у розвиток праздничної культури як Николаєвщини, так і всієї Южної України. Автор наводить приклади культурно-просвітительських і розважальних заходів, які стали рушійною силою в громадській діяльності просвітян.

Ключові слова: *общество, національно-демократическое движение, праздник, вечер отдыха, вечер танцев, литературные и музыкальные вечера, представление, спектакль, театрализованное представление-концерт, концерт, народное гуляние.*

Mitsik S.V. The role of "Prosvita" in the forming of festive culture of Nikolayev region at the end of 19 the beginning of 20 century

In this article the author tells about festive culture in Nikolayev region at the end of XIX – beginning of XX century and puts attention on the activities of Nikolayev organization "Prosvita", which influenced on the development of the festive culture in Nikolayev region and in the South of Ukraine. The Author analyzes and gives examples of cultural and educational events which became the main force in the development of cultural life of Nikolayev region.

Keywords: *Community, holiday, outdoor evening party, the evening party with dancing, literary and musical evenings, stage, the staged concert, the play, the folk walking.*

УДК: 94(477)“1861/1917”:336/71

I. О. Шандра

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

У статті розглядається розвиток банківської справи на території українських губерній в умовах розвитку капіталістичної економіки в другій половині XIX – на початку XX ст., характеризується діяльність представницьких організацій банкірів.

Ключові слова: *банк, Державний банк, акціонерний банк, товариство взаємного кредиту, З'їзди представників акціонерних комерційних банків.*

Банки є центром капіталістичної економіки, її спрямовуючою, координуючою та регулюючою силою, під впливом якої грошові потоки з пасивних стають активними. Сутність банківських операцій полягає в посередництві між усіма учасниками економічного процесу, товарного та грошового обігу. За влучним висловом професора Фрейбургського університету, доктора Г. фон Шульц-Гавернітца «банк користується кредитом, щоб надавати його іншим... тому центр банківської справи – “чужі гроші»» [1, с.17]. Від правильного спрямування фінансових потоків залежить рівень економічного зростання та добробуту народу сьогодні, а тому варто звернутися до витоків банківської справи, її розвитку на території українських губерній у пореформений період.

Проблеми соціально-економічного розвитку періоду становлення капіталістичних відносин привертють належну увагу як російських, так і українських дослідників. У їх монографіях серед комплексу інших факторів подається фрагментарна характеристика і банківської справи [2; 3; 4]. Цінним джерелом аналізу фінансових установ пореформеного часу стала збірка статей, об'єднаних у «Банкову енциклопедію» (1914 р.). Формування вітчизняних кредитних установ дістали висвітлення на сторінках періодичних видань кінця XIX – початку XX ст. («Отечественные записки», «Донские областные ведомости», «Промышленность и торговля», «Южно-русский горный листок», «Южный край», «Горный журнал»). Пропозиції підприємців